Seppo Villa
OTT, kauppaoikeuden professori
Helsingin yliopisto

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa asiassa U 4/2023 vp **Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta digitaalisten välineiden ja prosessien käytön laajentamiseksi ja parantamiseksi yhtiöoikeuden alalla** ja siihen liittyvään jatkokirjelmään UJ 20/2023 vp (Perusmuistio EU/638/2023-TEM-10).

Lausun kunnioittavasti seuraavaa.

1. Mistä asiassa on kysymys?

Kyseessä on komission 29.3.2023 antamasta **direktiiviehdotuksesta** COM(2023) 177 final direktiivien 2009/102/EY ja (EU) 2017/1132 muuttamisesta **digitaalisten välineiden ja prosessien käytön laajentamiseksi ja parantamiseksi yhtiöoikeuden alalla.** Komission ehdotuksen mukaan ehdotuksen tavoitteena on lisätä yritystoimintaan liittyvää avoimuutta ja vähentää yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Ehdotuksella muutetaan ja täydennetään olemassa olevaa sääntelyä, jotka on kodifioitu direktiiviin (EU 2017/1132) tietyistä yhtiöoikeuden osa-alueista (jäljempänä **yhtiöoikeusdirektiivi**).[1] Mainittua direktiiviä on muutettu direktiivillä (EU) 2019/1151 (jäljempänä **digitalisointidirektiivi**), joka keskittyi pääasiassa siihen, että yritysrekistereitä koskevat ilmoitukset tulee voida jättää sähköisesti jäsenmaiden rajat ylittävästi.

Ehdotuksessa esitetään yritysrekistereissä ja yritysrekistereiden yhteenliittämisjärjestelmässä saatavilla olevien yritystietojen lisäämistä ja tietojen luotettavuuden parantamista, yhden kerran -periaatteen toteutumisen vahvistamista perustettaessa sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä rajat ylittävästi, luomaan yhteinen yritysrekisteriote ja digitaalinen valtakirja helpottamaan yrityksen puolesta asiointia sekä vähentämään muodollisuuksia. Lisäksi ehdotuksessa esitetään uutena tietona, että kaupparekisteriin tulisi merkitä konsernirakenteet.

Toisin sanoen komission ehdotuksen tavoitteena on lisätä yrityksiä koskevien tietojen saatavuutta julkisista rekistereistä, keventämään rekisteri-ilmoituksiin liittyvää yritysten hallinnollista taakkaa lisäämällä digitaalisia välineitä ja vähentää muodollisuuksia. Monet ehdotuksista liittyvät kaupparekisterin toimintaa ja sinällään lisäävät kaupparekisterin tehtäviä ja kustannuksia. Tästä johtuen asian jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota esitysten oikeasuhteisuuteen ja niiden aiheuttamiin kustannuksiin. On tarkoituksenmukaista pyrkiä toimimaan niin, että erityisesti Suomen kannalta paljon kustannuksia ja työtä aiheuttavat vähemmän merkitykselliset muutokset, jotka eivät juurikaan tuottaisi lisäarvoa yrityksistä jo nyt julkisesti saatavalle tiedolle, olisivat jäsenvaltioille vapaaehtoisia.

[1] Suomessa direktiivi koskee tällä hetkellä osakeyhtiöitä ja niiden sivuliikkeitä.

2 Suomen kanta ja kannan arviointia

Suomen kanta on esitetty asiakirjassa U 4/2023 vp ja sen jatkokirjelmän UJ 20/2023 vp perusmuistiossa.

Yleiskuva

Valtioneuvosto suhtautuu yleisellä tasolla myönteisesti yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseen, yritystoimintaan liittyvän avoimuuden lisäämiseen ja yritysrekisteritietojen luotettavuuden parantamiseen. Kantaan on helppo yhtyä. Yritysten hallinnollisen taakan keventäminen lisää yritystoiminnan tehokkuutta. Avoimuuden lisääminen ja yritysrekisteritietojen luotettavuuden lisääminen puolestaan vahvistavat ja varmentavat yritysten toimintaympäristön eri toimijoiden oikeussuojaa.

On itsestään selvää, että keinojen tavoitteiden saavuttamiseksi tulee olla oikeasuhteisia siten, että ehdotettavien keinojen hyödyt ylittävät niiden toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset ja mahdolliset muut haitata. Ehdotus vahvistaa yritysten toimintaa sisämarkkinoilla valtioiden rajat ylittäen.

Yhden kerran -periaate

Ehdotuksella pyritään vahvistamaan yhden kerran -periaatteen toteutumista perustettaessa sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä rajat ylittävästi samoin kuin muissa rajat ylittävissä toimissa. Direktiivin 13 g artiklaa (Yhtiöiden sähköinen perustaminen) muutetaan siten, että siihen sisällytetään yhden kerran periaate, jonka mukaan yhtiön ei tarvitse toimittaa omassa rekisterissään jo olevia tietojaan uudelleen perustaessaan yhtiön toiseen jäsenvaltioon. Sen sijaan rekisterit vaihtavat nämä tiedot, jolloin sen jäsenvaltion rekisteri, jonne yhtiö on tarkoitus perustaa, hakee tiedot perustajayhtiön rekisteristä. Suomi tukee komission ehdotusta.

Suomen kantaan on helppo yhtyä, koska se keventää yritysten hallinnollista taakkaa rekisteröinteihin liittyen.

EU-Yhtiötodistus ja digitaalinen valtakirja rajat ylittävissä toimissa

Suomi näkee myönteisenä direktiiviehdotuksen kaupparekisteriotetta vastaavasta yhteisestä EU-yhtiötodistuksesta samoin kuin ehdotuksen digitaalisesta valtakirjasta rajat ylittävissä toimissa, mutta katsoo, että prosessin kuluessa tarkkaan arvioitava hyötyjä suhteessa kustannuksiin. EU-yhtiötodistus helpottaa yritysten toimintaa rajat ylittävissä toimissa, kun voidaan tukeutua vain yhteen asiakirjaan. Kustannuksia ja kansallisia muutostarpeita tulee siitä, että tällä hetkellä Suomen kaupparekisteristä ei ole saatavissa kaikkia EU-yhtiötodistukseen sisällytettäviä tietoja. Suomi pyrkii siihen, että ko. tietojen rekisteröinti olisi jäsenvaltioille vapaaehtoisia.

Ymmärrän kustannuspaineen, mutta pidän EU-yhtiötodistuksen samanlaisuutta jäsenmaasta riippumatta tärkeänä tavoitteena, joka vahvistaa yhtenäisen tiedon saamista.

Muodollisuudet

Suomen kannan mukaan muodollisuuksien, kuten asiakirjojen legalisointien, vähentämistä rajat ylittävissä toimissa voidaan pitää kannatettavana. Tämä edellyttää asiakirjoilta tiettyä vähimmäislaatua, että viranomaisissa, oikeudenkäynneissä tai muissa vastaavissa menettelyissä hyödynnettävät yritysrekistereistä saatavat asiakirjat ovat luotettavia. Siltä osin kuin yritysrekistereille toimitettavien asiakirjojen tai tietojen kääntämisen edellyttämistä rajoitettaisiin, tulee lähtökohtana olla, että keskeiset, yrityksiä koskevat tiedot ovat yritysrekisteistä edelleen saatavilla jäsenmaan virallisella kielellä.

Muodollisuuksien vähentäminen on yritysten edun mukaista ja kannatettavaa.

Henkilöyhtiöt ja yhteenliittymisjärjestelmä

Suomi suhtautuu myönteisesti siihen, että yritysrekisterien yhteenliittämisjärjestelmän kautta Euroopan oikeusportaalissa asetettaisiin saataville tietoja myös henkilöyhtiöistä. Ongelmia liittyy siihen, että on riski siitä, että samalla yhtiöoikeusdirektiivin soveltamisala laajenisi henkilöyhtiöihin. Tästä voi seurata vaikeasti hallittavia kysymyksiä. Siten, kuten Suomen kanssakin on esitetty, on pidettävä huolta siitä, ettei muutosdirektiivin tarkoituksena ole harmonisointi. Tällä hetkellä Suomen kaupparekisteristä ei ole saatavissa kaikkia ehdotuksessa julkistettavaksi esitettäviä tietoja. Suomi pyrkii siihen, että ko. tietojen rekisteröinti olisi jäsenvaltioille vapaaehtoisia.

Suhtaudun varsin varovaisesti ehdotukseen, koska se saattaa lisätä suomalaisten henkilöyhtiöiden hallinnollista taakkaa. Suomalaiset henkilöyhtiöt ovat tyypillisesti muutaman yhtiömiehen yhtiöitä ja niiden rajat ylittävät toiminta on vähäistä.

Konsernirakenteen ja keskushallinon tai pääpaikan rekisteröinti

Direktiiviehdotuksen uudessa 14 b artiklassa ehdotetaan otettavaksi käyttöön konsernitietoja koskeva julkistamisvaatimus. Sekä koko konsernin emoyhtiön että tytäryhtiön olisi täytettävä tämä vaatimus. Jos koko konsernin emoyhtiö on sijoittautunut kolmanteen maahan, jäsenvaltiossa olevan väliyhtiönä toimivan emoyhtiön olisi täytettävä julkistamisvaatimus. Jos mihinkään väliyhtiönä toimivaan emoyhtiöön ei sovelleta jäsenvaltion lainsäädäntöä, jäsenvaltion lainsäädännön alaisen tytäryhtiön olisi julkistettava vaaditut tiedot. Jäsenvaltiossa olevan koko konsernin emoyhtiön, väliyhtiönä toimivan emoyhtiön taikka tytäryhtiön on julkistettava tiedot, jotka koskevat sekä jäsenvaltiossa että sen ulkopuolella sijaitsevia konsernin tytäryhtiöitä. Nämä tiedot olisi myös jaettava tytäryhtiöiden rekistereiden kanssa. Havainnollinen esitys konsernirakenteesta asetetaan saataville rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmän kautta. Suomi suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen ja katsoo, että ehdotusten oikeasuhtaisuutta tavoitteiden saavuttamiseksi tulee tarkastella neuvottelujen kuluessa.

Ehdotuksen viitekehys liittyy siihen, mikä on konsernin muodollinen ja tosiasiallinen rooli yhtiöoikeudellisena toimijana eri jäsenvaltiossa. Suomessa konserniyhtiöt ovat itsenäisiä toimijoita ja konsernitiedot ilmenevät emoyhtiön konsernitilinpäätöksestä. Näyttää siltä, että ehdotus lisää yritysten hallinnollista taakkaa ja on epäselvää, mitä hyötyä ehdotuksella saataisiin suhteessa nykytilaan.

Suomessa yhtiölakeja sovelletaan Suomessa rekisteröityihin yhtiöihin. Keskushallintoa tai päätoimipaikkaa koskevan rekisterimerkinnän merkitys ehdotuksessa esitetyistä perusteluista huolimatta jää epäselväksi, koska merkintä perustuisi ilmoittajan subjektiiviseen käsitykseen sääntömääräisestä kotipaikasta erillisen paikan olemassaoloon.

Kuten Suomen kannasta ilmenee, ehdotetuilla tiedolla ei arvioida olevan merkitystä esimerkiksi rajat ylittävissä maksukyvyttömyysmenettelyissä velallisen pääintressien keskuksen sen enempää kuin verotuksessa yhtiön verotuksellisen kotipaikan määrittelyssä. Tuntuu siltä, että ehdotus aiheuttaa enemmän uusia kysymyksiä kuin vastauksia konserneja koskeviin ongelmiin.

Yhdenmiehen osakeyhtiö

Suomi katsoo, että neuvottelujen kuluessa on arvioitava, millaisia hyötyjä olisi yhdenmiehen rajavastuuyhtiöistä annetun direktiivin 2009/102/EY muuttamisesta siten, että direktiivissä edellytettäisiin direktiivissä tarkoitetun osakeyhtiön osakkeenomistajan julkaisemista kaupparekisterissä ja tiedon saataville asettamista rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmässä Muutosehdotusta voidaan arvioida myös suhteessa siihen, että Suomessa osakasluettelo on julkinen. Suomessa kaupparekisterimerkintä ei tuota lisäarvoa nykytilaan. Ongelmia voi aina myös liittyä siihen, onko rekisterimerkintä päivitetty ja antaako se oikean tiedon.

Ehdotukset yritysrekisteritietojen luotettavuuden parantamiseksi

Suomi suhtautuu myönteisesti yritysrekisteritietojen luotettavuuden parantamista koskeviin ehdotuksiin.

On selvää, että yritysrekisteritietojen luotettavuus vahvistaa tietojen käytettävyyttä. Tässä mielessä ehdotukset ovat kannatettavia. Prosessissa on tietysti huolehdittava siitä, että rekisteri-ilmoituksen oikeellisuuden ja luotettavuuden varmistamiseen liittyvien hallinnollisten menettelyjen tulee olla oikeasuhtaisia suhteessa ehdotuksilla saavutettaviin tavoitteisiin.

Helsingissä, 6. päivänä syyskuuta 2023

Seppo Villa
Kauppaoikeuden professori
Helsingin yliopisto